

MVČK | Mezinárodní humanitární právo v rozděleném světě

28. listopad 2022

Stanovisko M. Spoljaric Egger, prezidentky Mezinárodního výboru Červeného kříže

Své první veřejně prezentované stanovisko přednesla nová prezidentka MVČK na Graduate Institut v Ženevě.

Z jejího projevu vyjímáme:

Zastupování potřeb těch, kteří jsou zasaženi ozbrojenými konflikty, vůči těm, kteří mají moc jejich podmínky změnit – tak Spoljaric Egger vymezila svou hlavní povinnost.

Prezidentka MVČK uvedla věci, které ji při vstupu do funkce napadly:

- » *Jaká míra utrpení lidí v ozbrojených konfliktech je ještě tolerovatelná?*
- » *Důvod existence mezinárodního humanitárního práva a Mezinárodního výboru ČK je zřejmý.*

Mezinárodní humanitární právo poskytuje minimální standardy lidskosti, které musí být v ozbrojených konfliktech respektovány. Jeho pravidla musí uplatňovat všechny bojující strany bez ohledu na důvod, proč válčí.

Přitom válčící strany se příliš často snaží vyloučit celé kategorie lidí z humanitární ochrany zákona. A válečné zločiny mohou být každý den bezrestně páčány.

A přes všechna negativa při uplatňování mezinárodního humanitárního práva, ač realistická, zůstává M. Spoljaric Egger plná naděje. Tím důvodem je existence konsensu:

- » **každý stát** podepsal Ženevské konvence,
- » **každý stát** svobodně a dobrovolně souhlasil s tím, že bude vázán pravidly, která Ž. konvence ztělesňují,
- » **každý stát** se rozhodl, že bez ohledu na okolnosti, které vedly k válce, je jeho právní povinností omezení lidského utrpení, kterou nelze odsunout na druhé místo,

Ani v době, kdy multilateralismus je bržděn rozdělením světa, nelze podceňovat sílu Ženevských úmluv, této celosvětové dohody o základních pravidlech ozbrojeného konfliktu.

Právě nyní je dle prezidentky MVČK čas povýšit pravidla mezinárodního humanitárního práva na politickou prioritu, využít tento jedinečný konsenzus a umožnit mezinárodnímu humanitárnímu právu, aby plnilo úlohu, pro kterou bylo navrženo v historickém okamžiku, kdy se to nejhorší stalo příliš snadno představitelným.

K realizaci této představy navrhuje prezidentka MVČK:

- » **Zachovat „dobyté pozice“**, tj. nepřipustit praktiky vlád i nestátních ozbrojených aktérů oslabovat výklad MHP, zejména snahy o různé „výjimky“ či interpretace „boje proti terorismu“ jako situace, na níž MHP nepamatuje, nebo – ještě hůře – podklad pro odejmutí ochrany MHP těm „zlým“. Prezidentka MHP zdůraznila, že normy MHP nelze považovat za „vnucené“, jde ale o lidskost (humanitu), jako univerzální princip. Tento princip je odvěký. Karty se mohou z dlouhodobého hlediska obrátit – žádný stát není imunní vůči tomu, aby se nestal válčící stranou a nespátřil své bojovníky, civilisty nebo města v rukou nepřátel. Proto státy nemohou chtít, aby pravidla MHP byla oslabena různými výjimkami. Zmínila rovněž, že dopady válek neznají hranic – jde o uprchlíky, potravinovou krizi, nedostatek energií apod. Děsivé by byly známé dopady jaderných zbraní.

Jinak řečeno, MHP chrání každého, chrání všechny z nás. Udržení pozic MHP znamená nenechat jazyk jeho norem, všeobecně dohodnutý a zakotvený ve smlouvách – nahodit politickými požadavky. Toto je třeba prezentovat na všech fórech, na všech úrovních. MHP je aplikovatelné v dnešních i budoucích konfliktech

- » **Kritická je připravenost a prevence.** MVČK je na vypuknutí válek připraven, k tomu potřebuje mít k dispozici všechny potřebné nástroje.

Prevence pro státy znamená přijímat potřebnou legislativu, vést v armádách výcvik v MHP, vydávat rozkazy v souladu s MHP, podporovat odpovědnost. Státy musí plánovat důstojné ubytování zadržených, zajištění spravedlivého procesu, zabránění jejich zmizení.

Dále státy musí zavést způsoby a prostředky vedení války bránící ztrátám na civilních osobách, domech, školách, nemocnicích a kulturních statků, státy musí plánovat vojenské operace způsobem, který ušetří základní služby, jako je zdravotní péče nebo vodovody. Prevence zahrnuje i politickou vůli vyšetřovat chování vlastních ozbrojených sil států, zejm. obvinění z porušování MHP. Efektivní vyšetřování nesleduje jen potrestání viníků, ale pomáhá identifikovat systémové nedostatky a umožňuje ozbrojeným silám korigovat své postupy.

MVČK spolupracuje se státy, pomáhá s legislativou, podněcuje je k podpisu nových smluv nebo školí jejich ozbrojené síly, soudce, poslance a diplomaty v MHP.

Předcházení porušování MHP je v oblasti přípravy na války zásadní.

- » **Nezbytné je čelit nedodržování pravidel.** MHP je respektováno denně. Není pochyb, že MHP ve více než stovce dnes vedených ozbrojených konfliktů ušetřilo civilní životy, majetek, zabránilo mučení a mizení osob, ochránilo nemocnice a nejhorší zbraně udrželo mimo bojiště. MVČK každý den dosvědčují ochranný efekt MHP – právě jemu vděčí Červený kříž za schopnost navštěvovat zadržené, repatriovat lidské ostatky, podporovat nemocnice a volně se pohybovat po obou stranách fronty a pomáhat potřebným i dokumentovat porušení MHP.

A přesto pravidelně dochází k porušování nejzákladnějších pravidel MHP – mučení se děje jako součást politik, civilisté jsou zavražďováni, nemocnice ničeny, kulturní památky znesvěcovány.

Porušování zásady MHP je pro něj tou největší výzvou. Jaká je správná reakce? Válečné zločiny se častěji setkávají s nejistotou než s řešením. Je vznášena otázka relevance MHP – i v dobrém úmyslu bývá zpochybňována adekvátnost MHP tváří v tvář porušování jeho nejzákladnějších zásad. Prezidentka MVČK však zdůrazňuje, že **je-li zákon porušen, nemá být opravován, ale musí být vymáhán!**

Bojující strany musí hlavně reagovat účinným vyšetřením a trestním postihem všude tam, kde je to případné. V éře koalic a partnerství musí podporující země zajistit dodržování MHP svými partnery. Státy dodávající zbraně jsou povinny zajistit, aby se nedostávaly do rukou porušovatelů MHP. Nástroje k prosazení MHP mají i státy daleko od bojišť – diplomatické a jiné formy tlaku mohou bojující stranu přimět k dodržování MHP. Překročili-li váleční zločinci hranice, musí každý stát – tedy i státy nezúčastněné – dostát své povinnosti z Ženevských úmluv a stíhat je, bez ohledu na to, kde ke zločinu došlo. Státy mají spolu s mezinárodními soudy a monitorovacími mechanismy dostatek nástrojů, jak čelit porušování MHP.

Státy jako tvůrci systému MHP musí prokázat vůli jej prosadit. MVČK pracuje svými prostředky na prosazování MHP – jeho dvoustranný důvěrný dialog se státy i nestátními ozbrojenými skupinami je zaměřen na upozorňování na porušování MHP a je naléháním na sjednání nápravy. Díky principu důvěrnosti může MVČK podporovat státy, aby volaly k odpovědnosti pachatele zločinů podle mezinárodního práva, a zajišťuje, aby si všechny bojující strany byly vědomy své povinnosti porušení MHP vyšetřovat a stíhat.

Závěrem prezidentka Spoljaric-Egger připomněla, že pro většinu států těšících se míru je ozbrojený konflikt něčím historickým. Ale pro MVČK je přítomný – od svého vzniku MVČK neustále žije mezi válčícími frakcemi. Z toho prezidentka MVČK vychází, když tvrdí, že současné politické klima přitahuje katastrofu. Státy se na budoucí války nesmí připravovat způsobem, který zvyšuje jejich pravděpodobnost – nemůžeme se nechat nést do světa, kde mnoho mocných států chápe ozbrojený konflikt jako politický nástroj a masové civilní oběti jako nezbytný vedlejší produkt války. Paní Spoljaric-Egger prohlásila, že jako humanitární leader se bude vždy vyhýbat politickým pletkám. Ale na každém kroku bude po tátech požadovat, aby zvažovaly svou odpovědnost za udržení míru. MVČK bude podporovat MHP, pomáhat státům s naplňováním jejich závazků předcházet porušování MHP a chránit civilisty a vojenské oběti ozbrojených konfliktů, pokud k nim dojde. **Ženevské úmluvy byly vytvořeny pro nás všechny a je na nás všech, abychom splnili svou roli. Nemůžeme ani na okamžik dovolit, aby nám vládla apatie.** Respektování MHP bylo a je jediným způsobem, jak zachovat minimum humanity, odvrátit nejhorší zvěrstva a vydláždít cestu pro návrat míru a prosperity.

» [plné znění vystoupení prezidentky MVČK](#)

Připravil: Doc. Dr. Marek Jukl